

Descrisese Căpătăriile sălinoase a României
REBREANU, LIVIU
Ciuieandra. Liviu Reboreanu : prolog de Ion Simuț, ilustrații de Lucian Pricop -
București : Editura Iuliu Hossu, 2016
ISBN 978-606-20873-18-0 (ed. cartonată) 12-1-2211328-0

Ciuieandra

Prefață de Ion Simuț

Fișă biobibliografică și referințe critice de Lucian Pricop

- Titlu: Ciuieandra
- Tip: 0542.00.808; 0538.021.263
- www.editurahosu.ro
- e-mail: comunicat@editurahosu.ro
- O.P. 4, C.P. 1184, București

Editura Liviu Rebreanu
București

CUPRINS

ARTICOLE DE CERCETARE

<i>Un roman al speculației psihiatrică (Ion Simuț) .....</i>	Ion Simuț	7
Bibliografia celor mai moderne interpretări		
ale romanului <i>Ciuleandra</i>		23
Fișă biobibliografică		24
Referințe critice.....		26
<i>Ciuleandra</i>		35

unul dintre consemnările lui Ciuleandra în jurnal este următoarea: „În ciuda faptului spus, *Ciuleandra* nu este un roman de genul său, nu este un roman care susține tezuri psihologice, nu este un roman sensațional, nu este un roman care susține tezele corespondente la *Amacul*. Autorul însuși a măriturit în jurnal ușurința cu care a scris noul roman împotriva pericolelor de rătonare și mobilitate a eforturilor de construcție pe care îl face. Trăsătorea finală a romanului, în august 1927, a avut totuși dificultăți ei, datoră întotdeafă autorului, suspiciunii ca nerăbdarea sa să fie deosebită de artificialitate. „Parec e ceea ce urcă în vîrstă pe care o trăiesc fizurile” – notează scriitorul în jurnal la data de 8 august 1927 (*Opere*, II, p.7). Printr-o excepție de la credința rebrăcană statormică în arta majoră serioasă, amintind de o semnificativitate morală claram, *Ciuleandra* ar fi o demonstrație a artei privite ca simplu joc: nu vrea să propovădă ceea ce și nici să nu să-l vreau învățământ. „Nu vrea decât să emuleze în sensul larg al cuvântului” (*Opere*, p. 6). Autorul nu și abandonează fusă română sub imponență nessatisfăcătoare a ideii de joc, astfel de „opere de artă prea pură sau prea strictă”, pentru că l-ar destina astfel catalogului minor de simple „experiенțe de laborator”. Eliviu Rebreanu își explicitează în jurnal zdrobările investiției de semnificație: „*Ciuleandra* este, pentru mine, o operă în care se

Respect pentru oameni și cărti. În sfârșit să fie și
înțelept și respect. Deoarece în
lumea literaturii este destul de multă
știre și cunoștință. Hărțile pe care
le-am desenat nu sunt doar desene, sunt-o
cunoștință și ună lăudă ce să
lăudă și să îl sărbătorească. Totodată
cunoștința nu este doar cunoștință,
nu este doar cunoștință și
cunoștință nu este doar cunoștință.
I

— Taci!... Taci!... Taci!...

O prăvălise pe sofa și, cu genunchiul drept, îi zdrobea sânii. Degetele și le înfipsese în gâtul ei plin și alb parcări fi vrut să îñăbușe un răspuns de care se temea. Îi simțea corpul zvârcolindu-se, întocmai ca sub o îmbrățișare fierbinte, și zvârcolirea îl înfuria mai nătâng.

— Taci!... Taci!...

Repeta același cuvânt, cu același glas horcăit, fornăind pe nas rar, prelung. Ochii lui umflați nu vedea toatuși nimic, ca și când s-ar fi coborât peste ei un obositor văl roșu...

Într-un târziu, o atingere molatică îi cuprinse brațele, numai câteva clipe, și apoi se topit, neputincioasă. El își dădu seama, că prin vis, că trebuie să fie mâinile ei, încercând să se apere. Și atunci, deodată și foarte deslușit, își auzi propria-i voce, aspră, strâmbă, gâfăită, răbufnind ca dintr-o adâncime de pivniță. Îi trecu fulgerător prin gând „ce glas!“ și îndată, parcă și-ar fi recăpătat brusc vederea, zări două globuri albe, sticlose, aproape ieșite din orbite, cu o fină rețea de vinișoare roșii încercuind o pată rotundă albastră-viorie: ochii ei înmărmuriți într-o lucire de spaimă resemnată. Privirea îl ustura ca o mustare nesuferită:

— Ta... a....

Vruse să strige, dar acum sunetele i se sfârâmau în cerul gurii, hârâitoare și uscate, iar globurile albe în aceeași vreme se măreau mereu și se împreunau într-un disc cenușiu, care apoi începea să se învârtească amețitor împrejurul petei albastre

nemișcate. Un simțământ greu de leșin îi înmuie brațele. I se părea că are să se prăbușească și căuta disperat un sprijin...

Ca trezit dintr-un coșmar, sări trei pași înapoi. Degetele îi rămase rășchirate și țepene. Se uită împrejur năucit. Făcea sfărări să se orienteze. Razele becurilor, gălbui și filtrate, îl dureau, ca și când ar fi intrat repede, după un întuneric mare, într-o lumină orbitoare. Toate lucrurile i se înfățișau cu reliefuri neobișnuite. Lângă sofa, blana de urs alb se zbârlise, iar capul cu ochii morți, de sticlă, îl privea căscând gura către el, amenințător. În cămin două buturugi mocneau cu flăcări galbene, ce se răsuceau și se întindeau mânoioase ca niște limbi de balaur. Între cele două ferestre dinspre stradă, consola, cu oglinda până-n tavan, încărcată de pufuri, borcane, sticluțe și alte obiecte, din arsenalul de întreținere a frumuseții feminine, părea o ființă vie încremenită de rușine.

Ajunsă lângă ușa dormitorului, potrivindu-și manșetele și mâncările boțite, dar uitându-se mereu uluit la sofa pe care ea zacea neclintită, cu capul spre dânsul, încât îi vedea numai creștetul puțin aplecat în dreapta, pieptul decoltat și rochia mototoliță. Milioane de gânduri îi plouau în minte și se ciocneau în zgomote surde. Când, după un răstimp, i se mai potoli inima, observă că singurul zgomot în lume îl făcea respirația lui ostenită; încolo o tăcere blandă, moleșitoare; chiar focul în cămin ardea acum atât de lin, parcă ar fi fost un foc imaterial. Numai căldura era sugrumătoare. Sudorile îi curgeau pe obraji ca lacrimile. Și totuși mai rău îl supăra tăcerea încât, ca s-o alunge, rosti:

– Madeleine!

Căutase să fie dulce și se spăimântă de glasul care parcă era al unui străin dușmănos. Își aminti că tot astfel îl mirase același glas adineaori când... Și deodată se simți copleșit de o rușine mare, parcă s-ar fi pomenit gol în mijlocul unei multimi batjocoroitoare. Își dădea seama că, deși avea ochii ațintiți asupra soalei, sufletul lui nu voia să vadă nimica de frică să nu trebuiască a înțelege prea curând.

– Madeleine! murmură apoi din nou, cu umilință, ca și când ar fi încercat să ispășească o faptă printr-un cuvânt.

Câteva clipe avu simultan toate certitudinile: că trăiește și că e moartă, că a ucis-o și că n-a ucis-o, că nu s-a întâmplat nimic și că s-a sfârșit tot... În aceleasi clipe însă își mai reamintea *cum, pe când se năpustise asupra ei, îi stăruise în creier, ca o poruncă, gândul că trebuie s-o omoare și că totuși n-are să moară...*

Deodată, într-un fior de spaimă, zări, drept în față, un Tânăr cu părul negru, puțin vâlvoi, cu figura rasă, fină, ovală și răvășită, cu ochii rătăciți, îmbrăcat în frac, dar cu manșetele ieșite din mâneci, cu plastronul frământat și o aripă a gulerului ridicată până la ureche, ca la eroii aristocratici în filmele americane, după o încăierare de box cu rivalul burghez... Tresări când își recunoscu chipul în oglindă.

„Bietul Puiu Faranga!“ făcu dânsul, schițând un surâs trist, pe care cel din oglindă i-l întoarse prompt.

Surâsul însă îi îngheță brusc pe față ca o mască. În oglindă, de pe sofa, cu capul plecat ușor într-o parte, Madeleine îl privea cu ochii foarte mari și albi și cu o figură parcă disprețuitoare. Buimăcit porni spre ea, dar un zgomot îi reteză mișcarea. Brațul Madeleinei, alb și rotund, alunecase jos, oprindu-se pe gâtul ursului parc-ar fi vrut să-l alinte.

Acuma Puiu Faranga avu fulgerător revelația realității. Ochii ei păreau vii, brațul ei se lăsase într-o mișcare vie – și tocmai acestea îi spuseră mai limpede că nu mai e nici o speranță. Spaima că a stins o viață omenească i se răsucea în suflet ca un pumnal. Nu mai știa ce să facă, și neștiința aceasta îl umplea de groază, iar liniștea dimprejur îl sugruma. Întoarse deodată spațele cu o sforțare cruntă, ca și când și-ar fi smuls picioarele dintr-o țintuire, și porni afară pe ușa deschisă a dormitorului. În șira spinării o mână urmăritoare îl trăgea înapoi...

II

Avea pașii șovăitori și clătinați ca un om beat. Trecu prin odaia de dormit, în care ardea un singur bec albăstru, ochi

pânditor, apoi printr-un salonaș întunecos, ieși în hol, unde era o lumină supărător de vie, și se repezi la o ușă închisă în fața căreia se opri, parcă i s-ar fi sleit puterile. Pe urmă totuși se pomeni înăuntru, zvârlit ca de un vânt năprasnic, bâiguind:

– Tată!... Tată!...

Bătrânul Policarp Faranga se ridică speriat de după birou. Văzând pe fiul său, îl apostrofă puțin nervos:

– *Tu es fou?*

Când auzi glasul tatălui, Puiu se simți mai zdrobit. Groaza i se risipi și făcu loc unei disperări amețitoare. Se apropie de birou și se prăbuși istovit în fotoliul larg de piele. Bătrânul, în picioare, îl examina ceremonios și jignit pentru necuvînța lui de-a se fi rostogolit pe scaun înainte să-l fi poftit. Era și el în frac, cu pieptul plin de decorații peste care se aşternea barba-i maies-tuoasă, argintie și deosebit de îngrijită. Îi plăcea să apară mereu serios și măsurat, nu numai în lume, dar chiar față de sine însuși. Înalt, robust, își purta cei șaizeci și trei de ani cu o demnitate aproape trufășă, inspirând în jurul său respect spontan... Fiindcă Puiu tăcea, își călcă pe inimă în cele din urmă și-l întrebă:

– *Mais parle donc, voyons, parle! Qu'est-ce que tu as?*

Tânărul întoarse spre dânsul niște ochi stinși, rătăcitori. Se gândeau cum să-i spună ce s-a întâmplat și nu găsea cuvintele potrivite. Izbucni fără săr:

– Tată... am făcut... nu știu... a murit Madeleine...

Faranga, parcă ar fi primit o săgeată în inimă, se cutremură:

– Ce-ai zis?... Madeleine? Tu?... Imposibil!...

Încercă să citească adevărul în ochii lui, dar Puiu plecase iar capul. Un răstimp bătrânul mai stătu, frământând în minte serii de întrebări, sprijinit cu amândouă mâinile de dunga mesei, înțepat ca un judecător fără experiență în fața unui acuzat misterios. În sfârșit, ocoli biroul, veni lângă Puiu și-l apucă de umăr:

– Unde este?...

Nu termină întrebarea și nici răspunsul nu-l aștepta decât o secundă. Ca și când mișcarea împrejurul biroului i-ar fi

schimbat mersul gândurilor, porni îndată spre ieșire, lăsând ușa larg deschisă...

Puiu căzuse într-o toropeală cenușie, neclintit, parcă habar n-ar fi avut pentru ce se află aici. Gândurile îi erau acum un haos apăsător în care nimic nu izbutea să se închege într-o formă lămurită. Pe sub șuvoiul crâmpelor de gânduri însă sufletul lui înțelegea clar că tatăl său s-a dus acolo, să vadă și să se convingă dacă e adevărat că Madeleine... Astfel auzi foarte bine pașii rari, apăsați ai bătrânului și simți că ușa a rămas deschisă. Pe urmă deosebi glasul tantei Matilda, cu respirația grea și grăbită de urcarea scării, scuzându-se că a întârziat nu din vina ei, ci a șoferului care tocmai când să plece a găsit ceva de reparat la automobil... În sufletul lui Puiu răsări pe loc confirmarea: da, numai ea e vinovată căci, dacă ea venea la timp, nu s-ar fi întâmplat nimica... Bătrânul răspunse ceva Matildei. Puiu nu prinse înțelesul cuvintelor, dar auzi îndată pe tante Matilde scâncindu-se, cu întrebări scurte, insistente, alertând după Faranga. Glasurile și pașii lor se pierduse pe corridor sub cotropirea unui plâns ascuțit, prelung și săcăitor, al jupânesei care, desigur, întorcându-se în budoar, a aflat pe stăpână-sa rece și a venit să dea alarmă. Urmă o tacere și apoi niște fâșături de pași sfioși. Puiu simțea că trebuie să fie feciorul care arde de curiozitate. Peste câteva momente îl auzi, în ușă, zicând candid:

– M-ați sunat dumneavastră, conașule?

Îi făcu semn cu mâna să plece. Feciorul închise ușa fără zgromot, ca la o cameră de bolnav.

Pe urmă tacerea se întăriu grea, înăbușitoare. Biroul vast se împăienjenea într-un somn afund. Puiu, încremenit, nici nu mai cutează să încerce vreo mișcare. Doar gândul că bătrânul nu se mai întoarce îl ustura din ce în ce mai dureros. De la dânsul aştepta acuma mântuirea. El însuși nu se simțea capabil nici să cugete. De altfel, totdeauna, și mai ales în ceasurile grele, bătrânul singur lua hotărârile trebuincioase.

Ceea ce îl îngrozea acum era că vremea trecea atât de încet. I se părea că s-au scurs ore întregi de când a ieșit bătrânul.

Licăriri de speranță îi înfloreau în inimă: dacă nu vine, înseamnă că poate Madeleine totuși n-a murit... Speranța însă îl întrista pentru că o simțea deșartă și nu făcea decât să-i reamintească mereu întâmplarea pe care el se silea să o șteargă din minte.

În sfârșit nu mai putu îndura tăcerea. Se sculă. Voia să plece, oriunde, dar să nu mai fie singur. Chiar atunci apăru în ușă tatăl său urmat de tante Matilda. Puiu înțepeni lângă birou, cu ochii nerăbdători spre bătrânul care trebuia să-l privească. În schimb, Matilda, plânsă și amărâtă, se repezi la dânsul și-l îmbrățișă ocrotitor:

— *Ah, quel terrible malheur, pauvre petit Puiu!*

Matilda era soră cu mama lui Puiu. Rămasă văduvă foarte Tânără și fără copii, își împărțise toată inima ei între operele de binefacere și nepoțelul Puiu, mai cu seamă că sărmănelul avusese nenorocirea să piardă pe maică-sa micuț de tot. Împlinea acum vreo cincizeci de ani, era înaltă, uscătivă și nobilă, se înduioșa ușor și vorbea multe și nevrute.

Auzind-o, Faranga îi zise supărat:

— Aide, Tilda, ajunge! Să lăsăm lamentările!... Tu du-te mai bine dincolo, că aici noi avem de lucru!

— *Mais si, mais si* — murmură Matilda ștergându-și ochii. *Pauvre Madeleine!... Oh, la pauvrette!... Ce catastrofă!* Iacă, plec!... Puiule scump, fii tare! Durerile și nenorocirile pentru oameni sunt lăsate de Dumnezeu!... Nu-ți pierde cumpătul și nu dispera, *pauvre petit Puișor!*...

Îl îmbrățișă iar și-l sărută, plângând, pe amândoi obrajii. Porni. Din ușă mai zise bătrânului:

— Fii și tu calm, Poly, te implor!... și dacă aveți nevoie de mine, să mă chemați negreșit!

III

Policarp Faranga umbla de colo până colo prin birou, cu mâinile la spate, cu fruntea în pământ, în vreme ce Puiu stătea